

KEMAN EĞİTİMİNDE EZBER YÖNTEMİNE DAYALI BİR ÖĞRETİM PROGRAMI ÖNERİSİ¹

Elvan GÜN DURU²

H. Seval KÖSE³

ÖZET

Bu çalışmada mesleki müzik eğitimi kapsamında keman eğitimi alan öğrencilerin performans başarısını arttırmaya yönelik alternatif bir öğretim programı önerilmektedir. Bu öğretim programı ile öğrencilerin çalışılan eseri tüm ayrıntılarıyla öğrenerek, müziği içselleştirmeleri ve yorumlamada daha başarılı olmaları hedeflenmiştir. Çalışmada nitel veri analizi tekniklerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Öğretim programı oluşturulurken, literatürde yer alan müziksel ezberleme yöntemleri ve teknikleri incelenmiş ve bir bütünlük içinde ele alınarak planlı, sistemli ve etkili bir ders işleme metodu hazırlanmıştır. Hazırlanan metot 4 haftalık bir süreyi kapsayacak şekilde bir öğretim programı olarak sunulmuştur. Ezber yöntemine dayalı olarak oluşturulan bu öğretim programında yer alan yöntem ve teknikler, geleneksel keman öğretim programına alternatif bir öneri olarak sunulduğundan, programı kullanmak isteyen eğitimciler yol gösterici nitelikte olup, uygulama sırasında öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ve eğitimin hedef davranışları göz önünde bulundurularak eklemeler ve çıkarmalar yapılarak da uygulanabilir.

Anahtar Kelimeler: Keman Eğitimi, Müzik, Müziksel Ezber, Keman Öğretim Programı.

¹ Bu makale, Elvan GÜN DURU tarafından hazırlanan ve Prof. Dr. H. Seval KÖSE danışmanlığında yürütülen “Keman Eğitiminde Ezber Yöntemine Dayalı Öğretim Programının Öğrenci Performansına Etkisi” konulu doktora tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur.

² Yrd. Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi / Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü / Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, egun(at)mehmetakif.edu.tr

³ Prof. Dr..., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi / Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü / Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, skose(at)mehmetakif.edu.tr

A SUGGESTION OF CURRICULUM BASED ON MEMORIZATION METHOD IN VIOLIN EDUCATION

ABSTRACT

In this study, an alternative curriculum has been suggested to increase the violin performance of the students which has violin training in the context of professional music education. It aimed to more successful in interpreting and to internalize the music and learning the pieces with all details by this curriculum. Document analysis from qualitative research techniques was used in the study. Musical memorization techniques were examined in literature, taken an integrity all of them and planned, systematic and effective curriculum. This method was offered as a program that increasing 4 weeks. The methods and techniques in this curriculum that was prepared based on memorization method, for a suggestion to the traditional violin curriculum, this program is a loadstar to educators who wants to use this curriculum. Addings and subtractions can be done when using the curriculum with considering the students' readiness and target behavior of education.

Key Words: Violin Education, Music, Musical memorization, Violin Curriculum.

Gün Duru, Elvan, Köse, H. Seval. "Keman Eğitiminde Ezber Yöntemine Dayalı Bir Program Önerisi ". *idil* 5.24 (2016): 1163-1182.

Gün Duru, Elvan, ve Köse, H Seval. "Keman Eğitiminde Ezber Yöntemine Dayalı Bir Program Önerisi". *idil* 5.24 (2016), s. 1163-1182.

Mesleki müzik eğitimi kapsamında keman eğitimi alan öğrencilerin en sık karşılaştığı durum, bir dönem boyunca çalışılan eserlerin, gerek içsel gerekse dışsal nedenler bağlı olarak sınavda veya sahnede düşük bir performansla sergilenmesi, nota olmaksızın eserin çalınmaması, hatta belli bir zaman sonra eserin unutulmasıdır. Bu durum, eserin çalışılma aşamasında eseri tüm yönleriyle tam olarak anlamadan çalışmak ve kalıcı bir ezberleme gerçekleştirmemiş olmaktan kaynaklanmaktadır.

Müzik icrasında ezber çalma oldukça önemli bir yere sahiptir; çünkü çalınan eser ancak tümüyle belleğe alındıktan sonra içselleştirme ve yorumlama aşamasına geçilebilir. Eseri ezberlemeden çalmak, ileri düzeyde bir deşifreden öteye geçememekle beraber; icracının notaların içinde kaybolmasına ve eseri gerektiği biçimde yorumlayamamasına neden olabilir.

Günümüzde ezber çalma becerisi, bir konser sanatçısının profesyonel becerisinin temel özelliğidir. Ezber çalma; piyanistlerin olduğu kadar, diğer enstrüman solistlerinin, şarkıcıların ve şeflerin de profesyonel hayatlarının bir parçasıdır. Hatta öğrenci konserleri ve genç piyanistler için düzenlenen bölgesel yarışmalar bile, müziğin ezberlenmesini şart koşar. Diğer yandan, bellekten çalma mecburiyeti birçok müzisyen adayını için önemli bir engel teşkil eder. Bu mecburiyet, en deneyimli icracılar için bile bir endişe kaynağıdır. Hatırlamada kopukluklar sıklıkla meydana gelir ve bir performansı kazaya uğratarak, sanatçı için olduğu kadar dinleyici için de kötü bir deneyime neden olabilir (Chaffin et. al., 2002: 10). Çok sık karşılaşılan bu durum genellikle, çalınacak olan parçanın tam olarak belleğe yerleştirilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Oysa bir konserde veya sınavda icra edilecek olan bir parça üzerinde, daha parçanın ilk çalışılma aşamalarından itibaren sistemli bir ezberleme yöntemi uygulanması gerekir (Eroğlu, 2010).

Öğrencilerin genellikle eseri çalışırken hataya düştükleri nokta; müziği anlamadan sürekli tekrar ederek yalnızca devinimsel bir ezberle yönelmek ve müziği içselleştirememektir. Oysaki müziği yeterince içselleştirmeden sadece görsel veya sadece devinimsel ezberi kullanmak icracı konumundaki öğrencilerin sınavlarda veya konser sırasında, karşısında nota olsa bile heyecan, kaygı ve stres durumlarının etkisi altında kalarak problem yaşamasına neden olmaktadır.

Besteleme ve seslendirme aşamalarında notaya duyulan ihtiyaç ve ona verilen önem büyüktür. Nota, müzisyen ve eser arasında bir çeşit aracı konumundadır. Notanın araç olma durumunun amaçmış gibi algılanması yorumlama, seslendirme ve ifade etme açısından engel oluşturmaktadır. Seslendiricinin yorumlama ve müzikal çalma açısından bir üst düzeye geçebilmesinin, süreç ve birikimin yanı sıra ezber tekniğini etkin kullanması ile olabileceği düşünülmektedir. Eserin dinleyiciye ulaşması ve anlaşılabilmesi, seslendiricinin eseri iyi çözümlenmiş ve iyi özümsemiş

olması ile yakından ilgilidir. Özümseme işi, çalınacak eserin defalarca tekrar edilmesi ile gerçekleşebilir fakat daha kalıcı bir özümsemenin, eserin ritim, ezgi, armoni ve biçim özelliklerinin çözümlenmesi ve bu çözümlenmenin iyi biçimde belleğe alınması sonucu olabileceği söylenebilir (Uzunoglu, 2006).

Bir müzik parçasını, parçanın temel prensiplerini anlamayı umursamadan yapılan ezberleme işi, yalnızca yüzeysel olarak yapılmış olur ve ancak kısa bir süre akılda kalır. Ayrıca, bu tür bir ezberleme şekli stres altında genellikle güvenilir olmaz. Bunun yanı sıra, ezberlediği parçayı derinden kavramış olan ve yalnızca teorik içeriği anlamakla kalmayıp, her bir notanın olduğu yere yerleştirilme nedenini söyleyebilecek öğrenciler de vardır. Bu tür bir sağlamlığın nedeni, bu öğrencilerin bilgiyi sadece ezberlemekle kalmayıp, bilgiyi kavramış olmalarıdır (Haydon, 1996: 341).

Müzikte kalıcı öğrenme ancak "müziği ezberleme" ile gerçekleşebilir. Müziği ezberlemeden sadece notaları ezberlemeye çalışmak, sınavdan bir gün önce çalışılıp sınav sonrasında unutulmuş bilgiler gibi müziğin bellekten silinip gitmesine neden olabilir.

Müzik eğitimi sürecinde kalıcı bir ezberlemenin gerçekleşmesinde kulak ezberi, göz ezberi, el-kol hareketlerinin ezberi (kinestetik ezber) ile eseri çeşitli yönlerden çözümlenerek ezberlemenin önemine değinmek gerekir. Kanizi (1999)'ne göre kulak ezberi, en doğal ezberleme yoludur. Kulakla ezberleme çalışmaları müziğin işitme yeteneğini büyük ölçüde geliştirmektedir. Bu ezberleme yöntemi, işitilen bir ezginin çalgı ya da ses ile tekrar edilmesine dayanır. Göz ezberi ise büyük ölçüde kulak ve gözün işbirliğine dayanır. Bir etüt ya da eseri hiç çalmadan gözle okuyarak ezberlemek oldukça güçtür. Kulağın buradaki rolü, gözün okuduğu notaları duyarak onların bellekte yerleşmelerini sağlamak ve sonraki aşamada da onları tanıyabilmektir. Göz ezberi ile pek çok nota kümelerini bellekte tutmak mümkün olsa da, bu ezberleme biçimi işitme içermediğinden müzik belleğine yarar sağlaması da beklenmemelidir.

Hareketlerin ezberlenmesi, bir eseri belleğe almak konusunda neredeyse bütün virtüözlerin kullandıkları bir yöntemdir. Hareketlerin ezberlenmesi, eser ya da etüdün fazlasıyla tekrar edilmesi sonucunda ellerin kendiliğinden parçayı ezberlemesi, başka bir deyişle ellerin otomatikleşmesidir. Bu otomatik hareketler, çok fazla tekrar edilmeleri ve çalışılmaları sonucu beyindeki sinir hücreleri tarafından daha kolay algılandığından beyin bu hareketlerin uygulanması sırasında enerji harcamamakta ve açık bir bilinç kullanmamaktadır. Virtüözlerin çoğu böyle bir ezberleme biçimi ile başarı elde etmiş olsalar bile diğer ezberleme biçimlerine dayanmayan bu tür bir bellek, güven verici değildir. Yalnız ellerin ezberlediği bir eserin seslendirilmesi sırasında oluşabilecek en küçük bir dikkat dağınıklığı, seslendirmeyi başarısızlığa

götürebilir. Bir eserin ezberlenmiş sayılabilmesi, o eserin her notasının belleğe alınmış olması ile mümkündür (Say, 1992).

Her ne kadar olumlu bakılmasa da el ezberinin de gerekli olduğu durumlar yok değildir. Çok iyi ezberlenmiş bir eserin çalınışı sırasında, bir anlık dikkat dağınıklığı çalan kişinin hata yapmasına neden olabilir. Böyle bir durumda beyin düşünce, dikkat ve komut için zaman harcamaktan kaçınmakta ve otomatikleşmiş hareketleri (el ezberi) devreye sokmaktadır. Böylelikle el ezberi, çalan kişinin bir anlık dikkatsizlik sonucu hata yapmasını engellemiş olmaktadır (Uzunoğlu, 2006).

Hareketlerin ezberlenmesi fiziksel bir ezberleme yöntemi olduğu için sadece hissetmeye dayalı bir hatırlamayı sağlayacaktır. Bunu anlamının en kolay yolu, icracıların performans sırasında hata yaptıkları zaman hata yapılan noktadan devam etmek yerine, müzik cümlesinin başından başlayarak esere devam etmeleridir. Bu durum, eserin ezberlenmesi sırasında zihinsel süreçlerin göz ardı edilerek sadece fiziksel süreçlerin kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Eseri çeşitli yönlerden çözümleyerek ezberleme kulak ezberi, göz ezberi ve el-kol hareketlerinin ezberlenmesini de içeren daha ayrıntılı bir ezberleme biçimidir. Bu ezberleme yönteminde parçanın armonik yapısı yanında motif, cümle ve dönemlerinin de incelenmesi, eserin daha iyi yorumlanmasını ve bellekte daha uzun süre kalmasını sağlamaktadır. Etüt/eseri ezberlemeden önce notasyonunu ve tartım yapısını, armonik örgüsünü ve biçimini incelemek gerekir. Eserin doğru ifade edilebilmesi açısından bu özelliklerinin bilinmesi önemlidir. Böylelikle eserin her notası mekanik biçimde değil, zihinsel biçimde anlaşılabilir öğrenilmiş olur. Bu şekilde ezberlenmiş bir eserin seslendirilmesinde hata yapma olasılığı düşüktür. Seslendirme sırasında dalgınlık, dikkatsizlik, heyecan gibi olumsuz etmenlerden dolayı eserin bir bölümü bellekten silinse (unutulsa) bile, eserin tamamı ezberlendiğinden seslendirici herhangi bir yerden çalmaya devam edebilir. Buradan ezberin, özellikle de belleğin seslendirme ya da konser sırasındaki önemini anlamak mümkündür (Uzunoğlu, 2006).

Mesleki ve amatörce yürütülen müzik eğitimi alanlarında uygulanan çalgı eğitiminin önemli bir boyutunu, yaylı çalgılar sınıfı içinde yer alan keman eğitimi oluşturmaktadır. Keman çalmayı öğrenmek ve öğretmek, diğer sanat dallarında olduğu gibi bir eğitim sürecine ihtiyaç duymaktadır. Bu eğitim ve öğretimin etkili, başarılı ve kalıcı olabilmesi için, bir takım ilkeler doğrultusunda olması beklenir. Ancak sanat eğitiminin yaratıcılığa açık olması ve dar kalıplarla sınırlandırılmaması gereğinden yola çıkılarak, keman eğitiminde de özellikle öğretim yöntemlerinin, sınırları geniş, aynı zamanda farklı disiplinlerden de faydalanarak yeniliklere açık olarak geliştirilmesi gerekir. Bu bağlamda keman eğitiminde öğretim yöntemlerine yönelik farklı arayışlar ön plana çıkmaktadır (Yağışan, 2008).

Keman öğretimi, teorik ve pratik yönleri bulunan, uygulamaya dayalı, fiziksel ve psikolojik bir süreçtir. Bugüne kadar yaşanan deneyimler sonucunda keman öğretiminin temel ilke ve kuralları oluşmuş, bu konu bilimsel bir nitelik kazanmıştır. Her öğrenme sürecinde olduğu gibi keman öğrenme sürecinde de öğrenmenin temel faktörleri rol oynamaktadır. Bu nedenle öğrenmeye ilişkin bilimsel verilerden yararlanmaya dikkat edilmesi, keman öğreniminde de yol gösterici olacaktır (Tarkum, 2006).

Dolayısıyla keman eğitimi sürecinde ezber yöntemlerinin etkili bir biçimde kullanılması ve bu yöntemlerin planlı bir öğretim programı kapsamında uygulanmasının öğrenci performansının artırılmasına katkı sağlayabileceği varsayımı ile yapılan bu çalışmada, geleneksel keman öğretim metoduna alternatif bir öğretim metodu hazırlanarak program oluşturulmuş ve eğitimcilerin kullanımına sunulmuştur. Bu öğretim programına araştırmacı tarafından “keman eğitiminde ezber yöntemine dayalı öğretim programı” adı verilmiştir.

Müzikte Ezberleme Yöntemlerine İlişkin Literatür

Müzikte ezber çalma açısından ele alınıp değerlendirilebilecek yöntemlerin başında Suzuki Yöntemi’ni sayabiliriz. Suzuki yöntemi, anadil öğretiminin müzikteki yansımaları olarak ortaya çıkan bir çeşit ezber yöntemidir. Suzuki yöntemiyle yetişmiş müzisyenlerin dünya çapındaki başarıları, bu yöntemin değerini ortaya koymaktadır (Uzunoğlu, 2006).

Suzuki, müzik eğitiminin başlangıcından itibaren kulağın gelişimini vurgulamış; gözden önce kulağın, nota okumadan önce ezber çalmanın önemi üzerinde durmuştur. Suzuki’ye göre kulak eğitimi doğru yapıldığında, çocukların güzel bir tonun ne olduğunu kavrayabilmeleri ve böylece en mükemmel müzisyenler gibi çalabilmeleri mümkün olmaktadır. Çocukların her gün sürekli olarak çalacakları eserleri dinlemeleri; onların hızlı bir biçimde öğrenmelerini ve dinledikleri eserleri seslendiren sanatçılar gibi çalmaya çalışmalarını, kısacası onları taklit etmelerini sağlamaktadır. Müzikal yetenek bakımından çocukların müzikal duyularının gelişmiş bireyler olmaları da bu yöntemin amaçları arasında yer almaktadır. Böylece ezberleme ve kulak gelişimi; ezberleme ve seslendirme kalitesi arasındaki ilişki açıklanmakta ve ezberin önemi ortaya konmaktadır (Kasap, 2005).

Ezberlemenin en temelinde bulunan yöntemleri Fenmen (1991: 44) şu şekilde açıklamıştır:

1. Kulak ile ezberleme (Ses yüksekliğinin ve şiddetinin ezberlenmesi)

2. Göz ile ezberleme (Kâğıt üzerinde yazıların, değer - şekil olarak notaların ve tuşe üzerindeki yerlerin ezberlenmesi)

3. El ve kol hareketleri ile ezberleme (eseri uzun zaman çalarak hareketleri otomatikleştirme ve ritmik hareketlerin ezberlenmesi)

4. Zekâ ile ezberleme (Eseri muhtelif yönlerden analiz ederek ezberleme).

Kulak ile ezberlemeye dayanan işitsel bellek sistemi, ezberleme işleminin istemsiz bir yönüdür. Bir parçayı çalışırken, işitsel olarak öğrenmekten kendimizi alkoyamayız. Çünkü çalışırken ürettiğimiz sesler, işitsel belleğimizde kendiliğinden depolanır. Bu sistemin güvenilirliği, öğrencinin işitsel algısının gelişim seviyesine göre değişiklik gösterir. Her durumda, ezbere çalarken yalnızca bu sisteme güvenmek tehlikelidir (Haydon, 1996: 342).

Müzikte ezberleme işleminin diğer bir yönü de görsel bellektir. Her insan, farklı seviyelerde de olsa, görsel belleğe sahiptir. Birçok müzisyen, belli bir anda çalmakta olduğu müziğin, sayfanın üzerinde nerede yazılı olduğunu bilir. Bu, bazıları için “sayfanın ortalarında” gibi belirsiz, bazıları için ise “dördüncü satırın üçüncü ölçüsünde” gibi kesin bir bilgi olabilir (Haydon, 1996: 344).

Ezberleme işleminde kullanılan bir diğer bellek türü ise kas belleği olarak da ifade edilen, bir parçayı çalarken duyulan fiziksel hislerin ve hareketlerin kaydedildiği kinestetik bellektir. Ancak bu belleğin en güvenilmez bellek olduğu da unutulmamalıdır (Haydon, 1996: 342). Kinestetik bellek türünün ezber için tek başına yetersiz olması ve güvenilir bir yöntem olmaması, kavranmadan yerleşmiş psikomotor davranışların hatırlanmasına dayalı olmasıdır. Davranışların bilinçsiz bir biçimde ezberlenmesi, zaman içerisinde hatırlamanın zorlaşmasına neden olmaktadır.

Çalgı performansı söz konusu olduğunda kinestetik belleğin vazgeçilmez olmasına rağmen, öğrenciler, bir eseri ezberlemek için sadece parmak ezberi kullanmanın tehlikeleri konusunda uyarılmalıdır. Bir parçayı öğrenmek için tekrar tekrar çalmak, parçanın yapısının kavranmasını sağlamaz. Bu nedenle, bu yöntem tek başına, hiçbir zaman güvenilir ve problemsiz bir yöntem olarak kendini kanıtlamış değildir (Haydon, 1996: 345).

Profesyonel müzisyenler tarafından pek güvenilmese de kinestetik belleğin kullanımının başarıyı sağladığı alanlar da mevcuttur. Çocuklarla ve özengen müzik öğrencileriyle bellek çalışmaları yaparken kinestetik bellek büyük başarı sağlamaktadır (Aiello, 2000; Hallam, 1997). Ayrıca konser piyanistleri de çok hızlı ve

ustalık gerektiren bölümlerde, bu belleklerini kullandıklarını belirtmişlerdir (Aiello, 1999).

Bir eserin ezberlenebilmesi için gerekli olan bellek türlerinden bir diğeri teorik bellektir. Fenmen'in (1991) "zeka ile ezberleme" olarak tanımladığı teorik bellek, aslında bellek sisteminin ayrı bir alt sistemi olmamakla birlikte, yapıyı kavramakla ilişkilidir. Herhangi bir piyano parçasının tam olarak ezberlenebilmesi, ancak, parça üzerinde çeşitli analiz yöntemleri uygulanarak, parçanın yapısının her açıdan kavranmasıyla mümkün olabilir. Bu analizler; "biçimsel yapı analizi, armonik yapı analizi, melodik yapı analizi, el pozisyonu analizi, dinamik yapı analizi" olarak sıralanabilir (Aiello ve Williamon, 2002; Bastien, 1988; Chaffin, Imreh ve Crawford, 2002; Feridunoğlu, 2004; Gordon, 1995; Haydon, 1996; Kanizi, 1999).

Matthay'a (1979) göre; herhangi bir şeyi ezberlemek için, analiz işlemleri aracılığıyla çağrışım bağları kurmak gerekir. Çalınan pasajın her bir kısmı, bir sonraki melodik, armonik ve duygusal yapıyı ve hatta bir sonraki notayı, doğru ve ardışık olarak zihinde canlandırmalıdır. Bunu sağlayabilmek için de, parçanın ritmik, armonik, melodik, biçimsel ve duygusal ilerleyişi analiz edilmelidir.

Bir parçayı çalışmak için, biçimsel yapısına göre kısımlara bölmek, öğrencilere yapılan standart bir tavsiyedir. Biçimsel yapı çok önemlidir. Çünkü yorumlama için olduğu kadar, ezberleme için de bir anahtardır (Chaffin, et. al., 2002: 205). Biçimsel analizin yanında eserin armonik analizinin de yapılması ezberleme için katkı sağlayacak bir yöntemdir (Gordon,1995: 84).

Müziği ezberlemeye yardımcı olabilecek diğeri bir yapısal analiz türü olan melodik analiz, her ezgi çizgisinin yatay olarak incelenmesi anlamına gelir. Ezginin teorik yapısı incelenmeli, parçadaki melodik ve ritmik kalıpların yanı sıra, geçit ve işleme notaları da belirlenerek işaretlenmelidir. Ayrıca, ezgiyi farklı şekillerde çalıp söylemek de ezberlemeye yardımcı olabilir (Aiello ve Williamon, 2002; Gordon, 1995). Melodik yapı incelenirken bağlı notalar, vurgular ve çalma yönelik işaretlerin de belirtilmesi yararlı olacaktır.

Parçanın dinamik yapısının kavranması, güvenli bir ezberleme için gereklidir. Bu kavramanın gerçekleşebilmesi için de parçada geçen ifade ve nüans işaretlerinin incelenmesi ve bunların parçanın genel yapısıyla ne şekilde ilişkilendirildiklerinin çözümlenmesi gerekir (Aiello ve Williamon, 2002). Bu konuya ilişkin olarak parçanın genel dinamik görüntüsünün bir şema şeklinde kâğıda çizdirilmesi de etkili bir yöntemdir. Ayrıca bir parçanın ezberlenmesi sırasında parmak numaralarının ve pozisyonların da analiz edilmesi gerekmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma deseninde olup nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi kullanılarak yapılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Bu teknik, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 20002, s.140-143). Çalışmada, keman eğitiminde ezberleme yöntemleri yoluyla öğrenci performansının artırılmasına yönelik yapılan çalışmalar ve ilgili literatür incelenmiş ve keman derslerinde kullanılabilir 4 haftayı kapsayan bir öğretim programı oluşturulmuştur.

Bu çalışmada öğretim programı oluşturulurken literatürde yer alan ezberleme yöntemleri ve teknikleri bir bütünlük içinde ele alınarak öğrenci performansının artırılmasına yönelik yöntemlerin bir arada kullanılması esas alınmıştır. Öğretim programı anlatılırken, Fritz Kreisler'in Sicillienne ve Rigaudon eserinin Sicillienne bölümü örnek olarak seçilmiş ve bu eser üzerinde açıklamalar yapılmıştır.

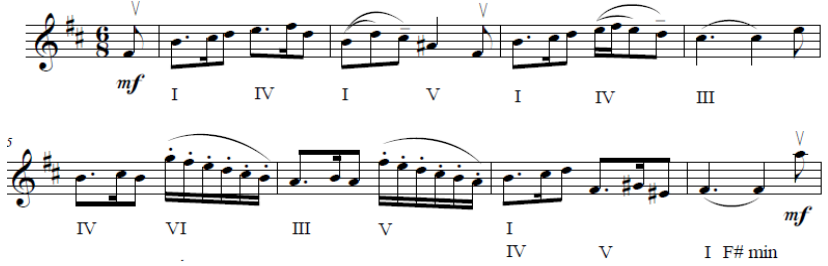
Keman Eğitiminde Ezber Yöntemine Dayalı Öğretim Programı

1.Hafta: Eserin birinci kısmı üzerinde çalışmalar.

Eser öğrenciye baştan sona bir kez kayıttan dinletilir.

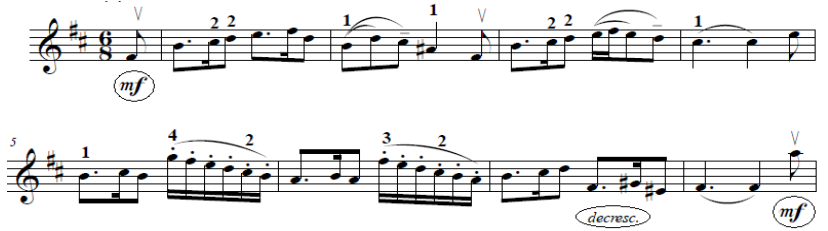
Eserin tonu; değiştirici işaretlere, başlangıç ve bitiş seslerine dikkat çekilerek öğrenciye buldurulur. Eserin tonunun dizisi (si minör) 2 oktavı kapsayacak şekilde birinci pozisyon kullanılarak ve nota kullanılmadan öğrenciye çaldırılır.

Eserin birinci kısmının armonik analizi Şekil 1.'de görüldüğü gibi yapılır, armonik dereceleri ölçülerin altına yazılarak öğrenciye anlatılır.

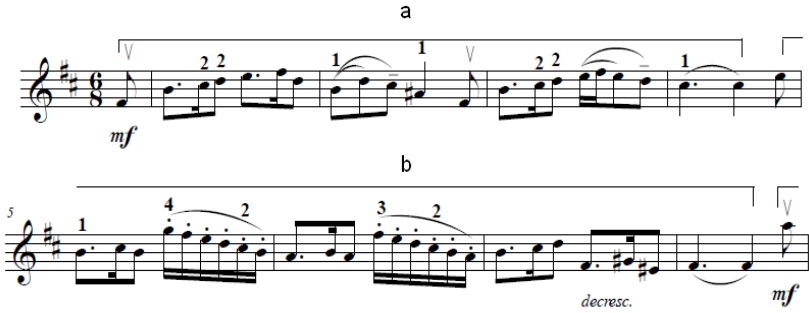
Şekil 1. Eserin birinci kısmının armonik analizi

Eserin birinci kısmı öğrenci ile birlikte çalınarak deşifre edilir. Deşifre yapılırken oldukça ağır bir tempoda çalınır, pozisyon geçişleri, parmak numaraları, yay teknikleri ve nüanslarına dikkat çekilir ve Şekil 2.'de görüldüğü gibi nota üzerinde işaretlemeler yapılır; hatalar ve takılmalar meydana geldiğinde düzeltilerek deşifre işlemi tamamlanır.

Şekil 2. Eserin birinci kısmının parmak numaraları, pozisyonları, yay teknikleri ve nüansları

Deşifresi yapılan kısmın biçimsel analizi öğrenciye anlatılır. Cümlelerin başlangıç ve bitiş yerleri gösterilerek Şekil 3.'te görüldüğü gibi nota üzerinde işaretlenir. Cümlelerin anlatılması sırasında öğretmen solfejini yaparak ve aynı zamanda nota üzerinde göstererek, öğrencinin hem görsel hem de işitsel olarak öğrenmesini sağlar.

Şekil 3. Eserin birinci kısmının cümle yapısı

Öğrenciden, çalışılan kısmın solfejini yapması istenir, 2 kez solfeji yapıldıktan sonra notaya bakmadan ezbere ve öğrencinin hatırlama durumuna göre en fazla 2 kez solfeji yaptırılır. Hata yapılan yerlerde yeniden notaya bakılarak hatalar düzeltilir.

Birinci kısım, 2-3 kez notaya bakarak öğrenciye çaldırılır, hata yaptığı yerlerde öğretmen müdahale ederek hataları düzeltir.

Öğrenciden birinci kısmı notaya bakmadan çalması istenir. Hata yapılan yerlerde yeniden notaya bakılır ve 2-3 kez ezbere çaldırılır.

Öğrenciden, eserin birinci kısmının notalarını, aklında kalan tüm ayrıntılarıyla baştan sona, ezbere yazması istenir. Tamamı yazıldıktan sonra, yazılan notayla asıl nota karşılaştırılır. Hatalar varsa, nota tekrar kapatılarak yazma işlemi tamamlattırılır.

Birinci kısım önce notaya bakarak tekrar edildikten sonra notaya bakmadan ezbere çaldırılır. Ezberleme gerçekleşene kadar hem öğretmenle birlikte çalınarak hem de tek başına öğrenciye çaldırılarak işleme devam edilir.

1.Hafta: Eserin ikinci kısmı üzerinde çalışmalar.

Eserin önceki derste çalışılan birinci kısmı ezbere çaldırılır, hatalar varsa öğretmenle birlikte çalınarak düzeltilir.

Eserin önceki derste çalışılan birinci kısmı ile yeni çalışılacak ikinci kısmı öğrenciye kayıttan dinletilir.

Eserin ikinci kısmının armonik analizi Şekil 4.'te görüldüğü gibi yapılıır, armonik dereceleri ölçülerin altına yazılarak öğrenciye anlatılır.

Şekil 4. Eserin ikinci kısmının armonik analizi

Eserin ikinci kısmı öğrenci ile birlikte çalınarak deşifre ettirilir. Deşifre yapılırken oldukça ağır bir tempoda çalınır, pozisyon geçişleri, parmak numaraları, yay teknikleri ve nüanslarına dikkat çekilir ve Şekil 5.'te görüldüğü gibi nota üzerinde işaretlemeler yapılır; hatalar ve takılmalar meydana geldiğinde düzeltilerek deşifre işlemi tamamlanır.

Şekil 5. Eserin ikinci kısmının parmak numaraları, pozisyonları, yay teknikleri ve nüansları

Deşifresi yapılan kısmın biçimsel analizi öğrenciye anlatılır. Cümlelerin başlangıç ve bitiş yerleri gösterilerek Şekil 6.'da görüldüğü gibi nota üzerinde işaretlenir. Cümlelerin anlatılması sırasında öğretmen solfejini yaparak ve aynı

zamanda nota üzerinde göstererek, öğrencinin hem görsel hem de işitsel olarak öğrenmesini sağlar.

Şekil 6. Eserin ikinci kısmının cümle yapısı

İlk derste yapılmış olan işlem basamakları eserin 2. kısmı için aynı şekliyle uygulanır.

Dersin sonunda birinci ve ikinci kısmın (4 cümle) beraber çalınması istenir hatalar öğretmenle beraber çalınarak düzeltilir.

1. Hafta: Eserin üçüncü kısmı üzerinde çalışmalar.

Eserin önceki derste çalışılan birinci ve ikinci kısımları ezbere çaldırılır, eksiklik ve hatalar öğretmenle beraber çalınarak düzeltilir.

Eserin önceki derste çalışılan kısımlar ile yeni çalışılacak kısım öğrenciye dinletilir.

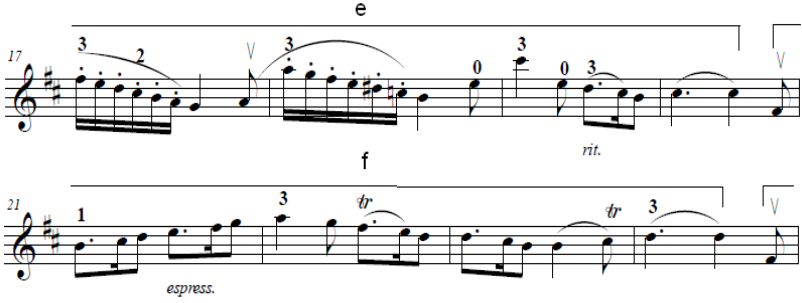
Eserin üçüncü kısmının armonik analizi Şekil 7.'de görüldüğü gibi yapılıır, armonik dereceleri ölçülerin altına yazılarak öğrenciye anlatılır.

Şekil 7. Eserin üçüncü kısmının armonik analizi

Eserin üçüncü kısmı öğrenci ile birlikte çalınarak deşifre ettirilir. Deşifre yapılırken oldukça ağır bir tempoda çalınır, pozisyon geçişleri, parmak numaraları, yay teknikleri ve nüanslarına dikkat çekilir ve Şekil 8.'de görüldüğü gibi nota üzerinde işaretlemeler yapılır; hatalar ve takılmalar meydana geldiğinde düzeltilerek deşifre işlemi tamamlanır.

Şekil 8. Eserin üçüncü kısmının parmak numaraları, pozisyonları, yay teknikleri ve nüansları

Deşifresi yapılan kısmın biçimsel analizi öğrenciye anlatılır. Cümlelerin başlangıç ve bitiş yerleri gösterilerek Şekil 9.'da görüldüğü gibi nota üzerinde işaretlenir. Cümlelerin anlatılması sırasında öğretmen solfejini yaparak ve aynı zamanda nota üzerinde göstererek, öğrencinin hem görsel hem de işitsel olarak öğrenmesini sağlar.

Şekil 9. Eserin üçüncü kısmının cümle yapısı

Daha önceki haftalarda yapılmış olan işlem basamakları eserin 3. kısmı için de aynen uygulanır.

Dersin sonunda birinci, ikinci ve üçüncü kısımların (6 cümle) beraber çalınması istenir eksiklik ve hatalar öğretmenle beraber çalınarak düzeltilir.

2. Hafta: Eserin dördüncü kısmı üzerinde çalışmalar.

Eserin önceki derste çalışılan birinci, ikinci ve üçüncü kısımları ezbere çaldırılır, hatalar varsa öğretmenle beraber çalınarak düzeltilir.

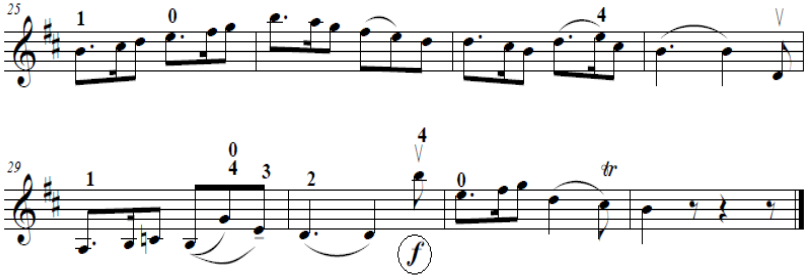
Eserin önceki derste çalışılan kısımlar ile yeni çalışılacak kısım öğrenciye kayıttan dinletilir.

Eserin dördüncü kısmının armonik analizi Şekil 10.'da görüldüğü gibi yapılır, armonik dereceleri ölçülerin altına yazılarak öğrenciye anlatılır.

Şekil 10. Eserin dördüncü kısmının armonik analizi

Eserin dördüncü kısmı öğrenci ile birlikte çalınarak deşifre ettirilir. Deşifre yapılırken oldukça ağır bir tempoda çalınır, pozisyon geçişleri, parmak numaraları, yay teknikleri ve nüanslarına dikkat çekilir ve Şekil 11.'de görüldüğü gibi nota üzerinde işaretlemeler yapılır; hatalar ve takılmalar meydana geldiğinde düzeltilerek deşifre işlemi tamamlanır.

Şekil 11. Eserin dördüncü kısmının parmak numaraları, pozisyonları, yay teknikleri ve nüansları

Deşifresi yapılan kısmın biçimsel yapısı ve cümlelemeleri öğrenciye anlatılır. Cümlelerin başlangıç ve bitiş yerleri gösterilerek Şekil 12.'de görüldüğü gibi nota üzerinde işaretlenir. Cümlelerin anlatılması sırasında öğretmen solfejini yaparak ve aynı zamanda nota üzerinde göstererek, öğrencinin hem görsel hem de işitsel olarak öğrenmesini sağlar.

Şekil 12. Eserin dördüncü kısmının cümle yapısı

Önceki derste uygulanan işlem basamakları eserin 4. Kısmı için aynı şekliyle uygulanır.

Dersin sonunda eserin tamamının (8 cümle) çalınması istenir, eksiklik ve hatalar öğretmenle beraber çalınarak düzeltilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada önerilen keman eğitiminde ezber yöntemine dayalı öğretim programı, keman eğitiminde öğrenci performansının artırılması amacıyla yönelik olarak literatürde yer alan müziksel ezber yöntemlerini, sistemli bir bütün halinde uygulamayı sağlayan 4 haftalık bir öğretim programıdır. Programda kayıttan dinleme, ton bilgisi, armonik analiz, deşifre yapma, biçimsel analiz, parmak numarası ve yay tekniklerine ilişkin eser üzerinde, işaretlemeler, solfej, ezberden solfej, ezberden çalma, ezberden yazma gibi tekniklere yer verilmiştir.

Otaçığı (2008), partiyon analizinin ezberlemedeki öneminden, ezberleme yeteneğinin müzik teorisi ve analiz çalışmaları ile geliştirilebileceğinden bahsetmiştir. Enstrüman eğitiminde ezber üzerine yapılan Kanizi (1999)'nin araştırmasında bir müzik parçasının ezberlenmesinde izlenmesi gereken yol, yöntem ve teknikler incelenmiş ve bunlara ne kadar uyulduğu araştırılmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun, ezber çalmanın önemi ve gerekliliği görüşüne katıldıklarını, ancak bu konu ile ilgili herhangi bir eğitim almadıkları ve ezberleme teknikleri

esaslarına yeterince uymadıkları için zorluklar ile karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir.

Lim ve Lippman (1990) tarafından ezberleme yöntemlerinin etkililiği üzerine yapılan bir başka araştırmada, fiziksel çalışmanın en iyi performansı doğurduğu, parçanın kaydını dinlemenin ise notayı görsel olarak incelemeye göre birtakım artışlarının olduğu anlaşılmıştır. Williamon (1999) yaptığı bir araştırmada, ezberleme yönteminin uygulamadaki faydalarını araştırmıştır. Sonuç olarak, müziği ezberlemenin; “genel kalite”, “müzikalite”, “teknik yeterlik” ve “dinleyiciyle iletişim” açılarından performansa olumlu etkide bulunduğu anlaşılmıştır.

Rickey (2004) tarafından, grup piyano öğrencilerinin parçaları ezberlemek için hangi öğrenme yaklaşımlarını kullandığını ve kısa ezberleme testlerinde bu yaklaşımlardan hangilerinin daha etkili olduğunu gözlemlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Sonuç olarak, katılımcıların yüzde 88’inin görsel veya dokunsal hafızayı kullanmayı tercih ettikleri gözlenmiş, görsel hafızayı da kullananların yalnızca dokunsal hafızayı kullananlara göre çok daha yüksek performans puanı elde ettikleri, analitik yaklaşımı da kullanan bir kısmının ise en yüksek puanlara ulaştıkları belirlenmiştir.

Yapılan çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, enstrüman eğitiminde ve müziğin icrasında ezberleme yönteminin oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Ezberlemenin nasıl gerçekleştiği ya da en etkili ezberleme yönteminin hangisi olduğu üzerine yapılan deneysel çalışmalarda, fiziksel çalışmaların, görsel ve dokunsal çalışmaların ve analitik ezberleme yaklaşımlarının etkililiği ortaya konmuştur.

Bu bağlamda, farklı ezberleme tekniklerini sistemli bir biçimde bir arada sunmayı amaçlayan “Keman eğitiminde ezber yöntemine dayalı öğretim programı”nda yer alan teknikler ve etkinlikler öneri olarak sunulmuş olmakla beraber, programı uygulamak isteyen eğitimcilere yol gösterici niteliktedir. Program aynen uygulanabileceği gibi, öğrencilerin hazırbulunmuşluk düzeyleri ve dersin hedef davranışları doğrultusunda bazı eklemeler veya çıkarmalar yapılarak da uygulanabilir.

Bu çalışmada önerilen keman eğitiminde ezber yöntemine dayalı öğretim programının deneysel uygulamalar ile öğrenci performansına etkileri araştırılarak keman eğitimi alanına olumlu katkılar sağlanabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Aiello, Rita. *Strategies for memorizing piano music: Pedagogical implications*. Work in progress presented at the Eastern Division of the Music Educators National Conference, New York, 1999.

Aiello, Rita. *The analysis of the score as a basis for memory*. Poster presented at the Music Cognition / Music Pedagogy Group, Society for Music Theory, Toronto, Kanada, 2000.

Aiello, Rita. and Williamon, Aaron. *Memory*. In R. Parncutt. And G. E. McPherson (Eds.). *The Science and psychology of music performance, creative strategies for teaching and learning*. New York : Oxford University Press, 2002.

Bastien, James W. *How to teach piano successfully*. (3. baskı). San Diego, Kaliforniya: Neil A. Kjos Music Company, 1988.

Chaffin, Roger., Imreh, Gabriela. and Crawford, Mary. *Practicing perfection - memory and piano performance*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates: 10, 2002.

Eroğlu, Özgür. *Müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin piyano eserlerini ezbere çalma başarılarında analitik ezberleme yaklaşımının etkililiği*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010.

Fenmen, Mithat. *Müzikçinin elkitabı*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları: 44, 1991.

Feridunoğlu, Lale. *Müziđe giden yol*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi, 2004.

Gordon, Steward. *Etudes for piano teachers – reflections on the teacher's art*. New York: Oxford University Press: 84, 1995.

Hallam, Susan. *The development of memorisation strategies in musicians: Implications for education*. British Journal of Music Education 14.1: 87–97, 1997.

Haydon, Geoffrey. *Internalization via memorization for the intermediate student*. In J. Lyke, Y. Enoch and G. Haydon (Eds.). *Creative piano taching*. (3. baskı). Champaign, Illinois: Stipes Publishing: 341-345, 1996.

Kanizi, Gülseven. *Piyano çalmada ezber*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1999.

Kasap, Beril Tecimer. Suzuki okulu metodu. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6.9: 115-128, 2005.

Lim, S. and Lippman L. G. *Mental practice and memorization of piano music*. The Journal of General Psychology, 118.1: 21-30, 1990.

Matthay, Tobias. *On memorizing and playing from memory and on the laws of practice generally*. (11. baskı). Londra: Oxford University Press, 1979.

Otacıoğlu, Sena Gürşen. "Müzik, hafıza ve ezber ilişkisi üzerine". Müzik-Bellek Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2008.

Rickey, Eunice L. *An investigation to observe the effects of learning style on memorization approaches used by university group piano students when memorizing piano literature*. Unpublished Doctoral Dissertation, Ball State University, Indiana, USA, 2004.

Say, Ahmet. *Müzik Ansiklopedisi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınevi 1: 179, 1992.

Tarkum, Erol. Keman eğitiminde rol oynayan faktörler. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*: 2.4: 169-173, 2006.

Uzunoglu, Belgin. *Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda ezber çalmanın-söylemenin öğrenci başarısına etkisinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Williamon, Aaron. *The value of performing from memory*. Psychology of Music, 27, 84-95, 1999.

Yağışan, Nihan. *Keman çalmanın biomekanik analizi*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları, 2008.

Yıldırım, Ali. ve Şimşek, Hasan. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Gözden geçirilmiş 2. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık: 140-143, 2000.